

Middag-Humsterland

Erkenning voor de boer en het boerenlandschap

Boeren die werken en leven in het Middag-Humsterland hebben meer ondersteuning nodig om het gebied te onderhouden. In dit Nationaal Landschap in de provincie Groningen voeren zij hun bedrijfsvoering onder strenge beperkingen. Met een project naar de mogelijkheden van bedrijfsaanpassingen én vergoedingen daarvoor, gloort er een nieuwe toekomst voor de boeren en het bijzondere landschap.

Middag-Humsterland is een van de oudste cultuurlandschappen in Nederland, gelegen in de Groningse gemeente Westerkwartier. Niet voor niets is dit nog gave cultuurlandschap in 2005 uitgeroepen tot Nationaal Landschap.

‘Boeren zijn van cruciaal belang voor Middag-Humsterland’, zegt Kor Berghuis, voorzitter van de Gebiedsraad Middag-Humsterland en akkerbouwer in Kloosterburen. ‘Zij zorgen sinds mensenheugenis voor dit landschap met wierden, kwelderruggen en dijken. Sterker nog, de kwaliteiten die we nu in dit landschap waarderen zijn grotendeels ontstaan door het historisch agrarisch gebruik. Het is dan ook vanzelfsprekend om boeren een belangrijke rol te laten spelen in de toekomst van dit gebied.’ Volgens Berghuis wordt het geld van de Erfgoed Deal gebruikt om een gezamenlijk toekomstbeeld te krijgen door een landschapsvisie maken. ‘Daarnaast beginnen we met iets nieuws, een “gebiedsofferte” om in beeld te krijgen welke diensten er nodig zijn om het landschap te behouden en dat te financieren. Daar zijn twee kleine pilots aan gekoppeld. De pilots gaan plaatsvinden bij boeren die betrokken zijn bij dit project.

Reliëf in het landschap

Het overgrote deel van het ruim 5300 hectare grote Nationaal Landschap is in handen van de boeren. De landbouw in Middag-Humsterland is van oudsher een flinke uitdaging, zo ook tegenwoordig. ‘Boeren, meestal melkveehouders maken extra kosten om het Nationaal Landschap te behouden. Zo kunnen ze minder efficiënt werken en mogen bijvoorbeeld geen sloten dempen om percelen te vergroten. Verder hebben ze te maken met reliëf in het landschap en grillige percelen waardoor werk met landbouwmachines lastiger is’, aldus Berghuis.

Voorheen kregen boeren een vergoeding in het kader van de zogenoemde Bergboerenregeling om de kosten voor extra onderhoud te compenseren. Maar deze regeling is een aantal jaren geleden afgeschaft.

Wat is nodig voor goed onderhoud de komende jaren in het Nationaal Landschap Middag-Humsterland? Die vraag wil de gebiedsraad onderzoeken in de landschapsvisie. Jori Wolf, landschapshistoricus en nauw betrokken bij het project zegt: ‘Het is een zoektocht naar ander beheer dat ook andere vergoedingen vraagt. Als je rekening houdt met erfgoedwaarden en je bedrijfsvoering daarop moet aanpassen, dan hoort daar een reële vergoeding bij. Het kan bijvoorbeeld gaan om natuurinclusief boeren met aandacht voor klimaat en biodiversiteit waarbij de insteek behoud van het erfgoed is.’

Van elkaar leren

De twee pilots zijn bedoeld om zichtbaar te maken wat mogelijk is in het gebied. ‘We willen op twee boerenbedrijven bekijken welke maatregelen er kunnen worden genomen’, legt Kor Berghuis uit. ‘We willen bijvoorbeeld onderzoeken wat het betekent om te werken met kruidenrijke graslanden. Zo zijn de kosten voor kruidenrijk zaad aanzienlijk hoger dan voor gewoon Engels raaigraszaad. En wat betekent het voor de samenstelling van het voer voor de koeien? Moet er dan bijgevoerd worden met krachtvoer? Die dingen willen we graag weten.’ De pilots sluiten goed aan bij projecten die worden uitgevoerd in het kader van Toukomst, een pilot van het Nationaal Programma Groningen (NPG). Volgens Jori Wolf zal ook worden gekeken naar andere projecten die van Erfgoed Deal financiële ondersteuning hebben ontvangen. ‘Zo hebben we contact gelegd met het Friese project Greppelland Fryslân (zie elders in deze

De Wierde van Ezinge is duidelijk zichtbaar in het landschap. Het agrarisch gebied om de Wierde bevat hoge erfgoedwaarden. Vanuit het programma Toukomst worden projecten rondom erfgoed, biodiversiteit en beleving met elkaar verbonden. | Foto Ragna van Sonsbeek

DEAL!, red). We wisselen informatie uit en kunnen van elkaar leren. Zo hebben de Friezen een stichting met deskundigen en betrokkenen opgericht om daadkrachtiger te kunnen optreden. Wij zijn tot nog toe alleen een adviserende gebiedsraad. Daar ligt voor ons een taak om op te pakken.’ Met de toezegging van de Erfgoed Deal wil de gebiedsraad snel aan de slag. ‘We hebben een projectleider nodig die de kar gaat trekken. En we zoeken een spin in het web om alles bij elkaar te krijgen en te coördineren’, zegt Berghuis. ‘Het liefst is dat iemand die uit de streek komt, en die ook gemakkelijk het boerenerf op stapt en aan de keukentafel gaat zitten. Een projectleider is nodig om nog meer gesprekken aan te gaan en te zien wat er werkelijk leeft en nodig is in het gebied.’

Het Reitdiep grenst aan Middag-Humsterland en is de natuurlijke grens van de gemeente Westerkwartier en het Hogeland. Het Reitdiepdal wordt betrokken bij de gebiedsvisie. De pilots maken hier onderdeel van uit. | Foto Ragna van Sonsbeek

Handicaps in het landschap

Irene van Dorp, programmamanager Westerkwartier Natuurinclusief is vanaf het eerste uur betrokken bij de erfgoedplannen voor het Nationaal Landschap Middag-Humsterland. 'Vanuit ons programma Ontwikkeld Landschap zijn we in gesprek geraakt met enkele boeren over de landschapsbiografie', legt Van Dorp uit.

De aanvraag aan de Erfgoed Deal door de gebiedsraad om boeren tegemoet te kunnen komen, ligt in het verlengde van dat project. 'We hielden gesprekken met melkveehouders uit Middag-Humsterland die vertelden dat zij te maken hebben met handicaps in het landschap, zoals het beschermde slotenpatroon, de reliëfs en de kleinschaligheid van de percelen. Ze

voelen zich verbonden met het landschap en willen het behouden, maar vinden dat daar wel een vergoeding tegenover moet staan.'

Visitekaartje

Die ondersteuning komt nu dichterbij door de aanwending van de Erfgoed Deal-gelden. 'Er komt een landschapsvisie en we kijken of we in samenwerking met de boeren kunnen komen tot een gebiedsofferte. Er wordt een aanbod gedaan vanuit het gebied aan bijvoorbeeld de overheden om het gebied te onderhouden. Boeren bieden bepaalde landschapsdiensten aan, en de gebiedsofferte maakt het mogelijk daar voor langere tijd afspraken over te maken. Zo hebben boerenbedrijven zekerheid op langere

Middag-Humsterland is voornamelijk grasland, maar hier zijn ook andere functies zichtbaar, zoals akkerbouw en windenergie. | Foto Ragna van Sonsbeek

De gebiedsvisie gaat niet alleen over het landbouwgebied, maar ook over de leefbaarheid in de dorpen, zoals Ezinge. | Foto Stella Dekker Fotografie

termijn en kunnen zij hun bedrijfsvoering erop aanpassen.' Twee boeren die voor de pilots in aanmerking komen gaan aan de slag met praktische maatregelen. 'Daar staat een vergoeding tegenover', zegt Irene van Dorp. 'Het zou een soort visitekaartje moeten zijn voor andere boeren in het gebied. Daarnaast is het interessant om te kijken of maatregelen daadwerkelijk iets betekenen voor de biodiversiteit, klimaat en circulariteit.'

Ellis van Wees is freelance journalist.

'Boeren voelen zich verbonden met het landschap en willen het behouden, maar willen daar wel een vergoeding voor'

Breed initiatief

De Erfgoed Deal is aangevraagd door de Gebiedsraad Middag-Humsterland in samenwerking met de gemeente Westerkwartier. Deze raad bestaat uit twaalf vrijwilligers die samen deskundig zijn op het gebied van het landschap en alles wat daarmee samenhangt. Uit de Erfgoed Deal krijgt het project voor Middag-Humsterland 156.000 euro. Dit wordt aangevuld met nog eens 174.000 euro uit de regio vanuit het Programma Westerkwartier Natuurinclusief, Stichting Nationaal Landschap Middag-Humsterland (Ontwikkeld Landschap), en het project Toukomst, een pilot van het Nationaal Programma Groningen (NPG). Programma Westerkwartier Natuur Inclusief is een samenwerking tussen de gemeente Westerkwartier, waterschap Noorderzijvest, provincie Groningen, ministerie van LNV, LTO Noord, Collectief Groningen West, Gebiedscoöperatie Westerkwartier, Staatsbosbeheer en Groninger Landschap.

